

Justitieombudsmannen
Nils-Olof Berggren

Anmälan mot Vägverket för underlåtenhet att underrätta fordonsägare om ett brukandeförbud grundat på att fordonsskatt inte betalats i tid

Anmälan

I en i januari 2000 gjord anmälan ifrågasatte AA polisens åtgärd att ta hand om registreringsskyltarna på en honom tillhörig bil. Föraren hade därvid meddelats att bilen inte fick användas, därför att en ”påställningsavgift” inte var betald. Vad som sålunda i anmälningen var riktat mot en polismyndighet har behandlats av JO i ärendet dnr 138-2000, som avslutades med ett beslut den 14 februari 2000.

I samma skrivelse till JO påtalade AA att han inte före händelsen blivit upplyst om vad som föranledde omhändertagandet av skyltarna. Av hans uppgifter härvidlag framgår bl.a. följande.

AA köpte bilen i augusti 1999, varvid han kontrollerade den genom bilregistret. Det kom då inte fram något om att betalningar skulle ha försummats. Först i samband med polisens ingripande, i januari 2000, fick han reda på att bilens föregående ägare hade underlåtit att för bilen betala skatt (en ”avgift”), som förföll till betalning först efter överlåtelsen. AA anser att ansvarig myndighet borde upplysa registrerade ägare om sådant som kan få de följder som inträtt i detta fall.

Utredning

Genom remiss begärdes av Vägverket yttrande i frågan om underrättelser till fordonsägaren. Verket, generaldirektören, svarade den 4 april 2000 följande.

Utredning

Den 13 augusti 1999 beställde AA ett registerutdrag per fax beträffande fordonet – – . Ett sådant utdrag innehåller uppgifter om bland annat registrerad ägare, fordonets status (i trafik eller avställt) och besiktningsförhållande samt eventuellt förekommande förbud att bruka fordonet (exempelvis obetald skatt).

Vid aktuell tidpunkt var fordonet avställt, och således inte skattepliktigt, med följd att några skatteuppgifter inte fanns med i utdraget. Den 19 augusti beställdes ytterligare ett utdrag. Innehållet var detsamma som i föregående utdrag.

Den 20 augusti anmälde den då registrerade ägaren att avställningen skulle upphöra. Fordonet blev därmed skattepliktigt och ägaren påfördes skatt för tiden till och med september månad (tillfällig uppbörd). Enligt 51 § fordonsskattelagen (1988:327) skall skatten i sådant fall betalas senast tre veckor efter skattepliktens inträde.

Den 1 september inkom en anmälan om ägarbyte enligt vilken AA förvärvat fordonet den 20 augusti. AA antecknades i bilregistret som ägare till fordonet.

Årsskatten för fordonet överstiger 3 600 kr vilket innebär att skatten delas upp i skatteperioder. Påföljande period avsåg tiden oktober-januari och den 5 september påfördes AA skatt avseende denna period. Vid denna tidpunkt var den tidigare skatten, som påförts föregående ägare genom tillfällig uppbörd, obetald men ännu inte förfallen till betalning. Skatten förblev dock obetald och den 11 september inträdde brukandeförbud enligt 64 § fordonsskattelagen. Detta förhållande kvarstod när fordonet kontrollerades på väg av polisen den 6 januari 2000. Skatten betalades den 10 januari.

AA har inte vid något tillfälle fått information från Vägverket om den fordonsskatt som påfördes den tidigare ägaren genom tillfällig uppbörd.

I 78-81 §§ bilregisterkungörelsen (1972:599) finns bestämmelser om underrättelse från Vägverket till fordonsägare. När AA registrerades i bilregistret som ägare förelåg inget brukandeförbud eftersom den då aktuella skatten inte förfallit till betalning. Förhållandet var detsamma när AA i början av september påfördes den ordinarie skatten. Någon underrättelse enligt 78 § eller 80 § har därför inte varit aktuell. I 79 § första stycket föreskrivs dock en underrättelseskyldighet med avseende på sådana förändringar i bilregistret som innebär brukandeförbud. Bestämmelsen innebär att AA hade bort underrättas om det brukandeförbud som inträdde den 11 september på grund av föregående ägares underlåtenhet att betala fordonsskatt.

De angivna bestämmelserna om underrättelser – som är oförändrade sedan kungörelsen trädde i kraft 1973 – får anses utgå från att innehållet i bilregistret skall användas för information från myndigheten till fordonsägaren när så är särskilt påkallat. Bilregistret är uppbyggt med avseende på den servicen men det torde i praktiken aldrig ha förekommit att 79 § första stycket tillämpats helt i enlighet med sin ordalydelse. Bestämmelsen förutsätter en fortlöpande bevakning av registret, närmast ”dag-för-dag”, just för detta slags underrättelser. Av systemtekniska, administrativa och ekonomiska skäl har det bedömts mycket svårt att åstadkomma en sådan bevakning. Istället sammanförs en sådan underrättelse med någon annan åtgärd som är aktuell, exempelvis uppbörd av skatt, utfärdande av kontrollmärke eller utfärdande av registreringsbevis.

Hanteringen av underrättelser enligt ovan – som i princip varit densamma sedan 1973 – har väl mött fordonsägarnas behov av information och inte föranlett några problem av aktuellt slag. Frågan om att utveckla informationen, på sätt som sägs i 79 §, har dock aktualiserats tidigare men skjutits på framtiden med anledning av den omläggning av registret som genomfördes inför år 2000. Rutinerna för den utgående informationen anpassas nu till gällande krav med omedelbar verkan.

Vägverkets yttrande

Det är klarlagt att det finns en avvikelse mellan den skyldighet lagstiftaren ålagt verket genom 79 § första stycket bilregisterkungörelsen och den hittillsvarande faktiska tillämpningen. Åtgärder har nu vidtagits för att med omedelbar verkan uppfylla den informationsskyldighet som sägs i författningen.

AA yttrade sig över vad Vägverket anfört. Han framförde då önskemål om att återfå ett belopp – det torde motsvara den fordonsskatt som påfördes i samband med avställningens upphörande – och om skadestånd för kostnader som Vägverkets enligt honom felaktiga handläggning hade åsamkat honom.

Bedömning

Under den tid som anmälan avser gällde bilregisterkungörelsen. Den innehöll beträffande registerföring m.m. bl.a. följande. Bilregistret förs av Vägverket genom automatisk databehandling, och verket svarar för det system- och programmerings-

arbete som behövs (70 §). I bilregistret förs de uppgifter in som anges i bilaga 1 till kungörelsen, och Vägverket svarar för att uppgifterna förs in i registret, vilket skall innehålla fordonsuppgifter, ägaruppgifter, allmänna uppgifter och (utan specificering) ”Andra uppgifter som behövs för kontroll genom bilregistret” (71 §). De allmänna uppgifterna avser – bland annat – avställning, körförbud och ”Skatter” med underavdelningen ”Fordonsskatt”, vilken inte är specificerad. – Vidare finns bestämmelser om skyldighet för Vägverket att underrätta fordonsägarna om vissa förhållanden som framgår av registret (78-81 §§). Sådan skyldighet föreligger bl.a. när skatt påförs för ett fordon eller när i registret införs uppgift om ägarbyte; i båda fallen skall underrättelserna avse då rådande förbud att bruka fordonet (78 § resp. 80 §). – De angivna bestämmelserna har motsvarigheter i de nya författningar på området som i stället gäller fr.o.m. den 1 oktober 2001, nämligen i 1 kap. 2 §, 2 kap. 1 §, 12 kap. 1 § och bilaga 1 förordningen (2001:650) om vägtrafikregister (se även 5 och 6 §§ lagen, 2001:558, om vägtrafikregister).

Enligt vad Vägverket i sitt yttrande anger, med hänvisning till betalningstiden för fordonsskatten i detta fall, blev varken 78 § eller 80 § bilregisterkungörelsen tillämplig för AA:s del. Vägverket har däremot funnit att 79 § första stycket bort tillämpas i fallet. Där föreskrivs följande.

Införs i bilregistret en uppgift om ett förhållande som innebär att ett visst icke avställt fordon inte får brukas, skall Vägverket underrätta fordonsägaren om vad han har att iaktta för att fordonet skall få brukas.

Som ovan nämnts har i kungörelsen inte närmare angetts vilket slags uppgifter om fordonsskatter som skall införas i registret. Inte heller har, enligt vad som framkommit, Riksskatteverket meddelat några föreskrifter om att Vägverket i bilregistret (numera vägtrafikregistret) skall ”föra in de särskilda uppgifter som behövs för påföring eller uppbörd av skatt” (bemyndigandet i 4 § tredje stycket fordonsskatteförordningen, 1993:1028).

I Vägverkets uppgifter ingår att besluta om fordonsskatt och att verkställa uppbörd härav (5 § fordonsskatteförordningen). Med hänsyn till vad som kan antas om registret som underlag för de åtgärder som vidtas i dessa hänseenden, kan ifrågasättas om det förhållandet att fordonsskatt inte betalats i tid är något som ”införs” i registret – tillförs detta på samma sätt som en utifrån kommande uppgift om t.ex. körförbud eller föreläggande om besiktning (jfr 89 § fordonskungörelsen, 1972:595, om uppgiftslämnande från besiktningsorgan). Om förhållandet framkommer bara indirekt genom sammanställning av vad registret visar i fråga om betalningstid och betalning, införs ju inte någon uppgift.

Att Vägverket skall vara skyldigt att omedelbart underrätta fordonsägaren om brukandeförbud i fall av det i ärendet aktuella slaget får anses överensstämma med den inriktning som underrättelsebestämmelserna i övrigt har (jfr SOU 1998:162 s. 335 om underrättelsereglernas servicesyfte). Regleringen bör således inte tillåta att den som, likt AA i detta fall, självmant och i rimlig utsträckning har vidtagit åtgärder för kontroll av ett fordon likväl, oförskyllt, kan drabbas av ett sådant myndighetsingripande som här skedde. Även om Vägverket enligt sitt yttrande och i enlighet med sin där angivna regeltolkning har vidtagit åtgärder för att in-

formation till fordonsägarna skall lämnas även i fall som det här behandlade, kan det med hänsyn till vad jag nyss har sagt förtjäna att övervägas att ändra avfattningen av numera 12 kap. 1 § första stycket 2 förordningen om vägtrafikregister, så att en sådan skyldighet inte behöver betvivlas. Med hänsyn till detta inslag i ärendet tillställer jag Regeringskansliet ett exemplar av mitt beslut.

Vad AA begär ekonomiskt, som skadestånd m.m., är inte sådant som kan prövas av JO. Anspråk på ersättning torde i fall som detta böra framställas hos Vägverket (jfr 3 och 5 §§ förordningen, 1995:1301, om handläggning av skadeståndsanspråk mot staten), vad gäller en statlig myndighets ansvar. Anspråk som inte godtas kan prövas av domstol.

Ärendet avslutas.